

osztálya behatóan foglalkozik vele és elfogadja Szuppán Vilmos javaslatát a felsőbb leányiskolák reformjára vonatkozólag.

Az első nyilvános leánygimnázium az »Országos Nőképző Egyesület« gimnáziuma, igazgatója Beöthy Zsolt.

Végül a szerző a nőnevelésre vonatkozó két szélsőséges álláspont között keresi a józan középutat, amely a gyakorlatóság szempontját összeegyezteti a női hivatás szempontjával.

A munka pedagógusnak, főként leánynevelőnek végig élvezetes olvasmány, kár, hogy mint doktori értekezés nehezen hozzáférhető.

Jelitiné-Lajos Mária.

Verbényi László: A soproni rajziskola története 1788—1909. (A József Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem Neveléstudományi Intézetéből. 2.) Budapest, 1940. 8-r., 76 lap.

A rajzitanítás történetével foglalkozó szegényes szakirodalmunkat Verbényi László: »A soproni rajziskola története« című tanulmánya értékes forrásmunkával gazdagította. A szerző Imre Sándor célkitűzését szolgálva, aprólékos gond-
dal kutatta fel az ország egyik legrégebb szakiskolájának történetét.

Részletesen foglalkozik Verbényi az elemi iskola megindulásának előzményeivel, ismerteti az erre vonatkozó rendeleteket és azokat a nehézségeket, amelyek az elemi iskola és annak negyedik, rajzi osztályának felszerelésénél és megindulásánál felmerültek. Két szakaszt különböztet meg a rajziskola 130 éves életében. Az iskola életének első szakaszában (1778—1873.) a rajziskola az elemi iskola keretébe tartozott; feladata: akárcsak az ország többi rajziskolájának, a tanoncok rajzkészségének fejlesztése volt. Az iskolát azonban a tanoncokon kívül bárki más is látogathatta. A második, az iskola életének rövidebb szakában (1873—1909.) a községi iskolaszék hatáskörébe került a rajziskola, tanoncképző szerepe megszűnt. Ez utóbbi mozzanat döntő befolyással volt az iskolára. Az iparosok idegenkedését, közönyét, a felszerelés hiányosságát lassan leküzdő, szépen fejlődő iskola a tanoncok elvesztésével nem volt életképes többé, és 1909-ben végleg bezárta kapuit.

Az iskola ez alatt a csaknem másfél százados munkássága alatt, miként az a szerző tanulmányából kitűnik, nemcsak a szaknevelés ügyét szolgálta, hanem az ipari ízlés fejlesztésének is nagy szolgálatot tett. Tanárai közül pedig egyesek maradandó értékű művészi alkotásokkal díszítették a várost.

A szerző kutatásait a tárgyilagosság, az egyes mozzanatok pontos és lelkiismeretes feltárása, a szorgalmas adatgyűjtés jellemzi. Kutatásai nemcsak magára a rajziskola fejlődésére vonatkoznak, hanem arra is kiterjednek, hogy a rajziskola megalakulását, fejlődésének egyes szakaszait a kor szellemével, nevelői felfogásával vonatkozásba hozza.

Ujvári Béla.

Kiss József: A csodagyermék. Nyiregyháza, 1941., 8-r., 25 lap.

A csodagyermék nem új, de érdekes pedagógiai téma, szinte kuriózum, mellyel bár ritkán, de néha mégis találkozik a tanító az életben. Jó tudni róla, miképen viselkedjék az ilyen ritka jelenséggel szemben, és se túl ne

becsülje, se el ne hanyagolja lehetőségeit. Bizonyára ez vezette Kiss József debreceni tankerületi főigazgatót, a kitűnő gyakorlati érzékű pedagógust e kis műve közrebocsátásában.

Az érdekes dolgozat mindenekelőtt a gyermekfejlődéstan adatai alapján a *normális*, a *tehetséges*, a *korábrett* (hipernormális) és a *fejlődésben elmaradt* (szubnormális) gyermekre vonatkozó fogalmakat és az előidéző okokat tisztázza. Mindezek során jut el a *csodagyermek* fogalmához. Annak megállapításánál, hogy a gyermeknél különben sem egyenletesen fejlődő képességeinek egyike vagy másika feltűnően előretörvén, csodagyermeknek minősítsünk-e valakit, épen a pedagógiai következmények miatt nagy óvatosságot, tanácsol szerzünk. Nem szabad a még fejlődésben levő gyermek tehetségét túlbecsülni, csodagyermeknek hirdetni őt, mert a sokat csodált csodagyermek, ha fejlődésében megakad, ami igen sokszor bekövetkezik, nem tud beletörődni a dicsőség elmúlásába s boldogtalan lesz. A csalódás egész életére szerencsétlenné teheti a gyermeket. Ennek igazolására számos példát is felsorol a szerző, részint saját tapasztalataiból — egyik-másik valóban érdekes! — részint az irodalom, a történelem és a lélektan följegyzései alapján. Viszont ugyanezen forrásokból merített példákön azt is meglátatja, olvasóival, hogy a csodagyermek néha beválik, legalább egy ideig; másrészt a normális gyermekek közül is kiváló tehetségű felnőttek lehetnek később, és lesznek is egyesek, akár az irodalom és művészet, akár a tudomány vagy az élet más valamely terén.

Kiss József tanulmányának igen értékes része a szinte teljes és magyar esetekkel is kiegészített példagyűjtemény a csodagyermek fogalmával kapcsolatban, melyben bőven válogathatunk a tétel egyik-másik részletének illusztrálására. Némelyik, pl. a részletesen ismertetett James Crichton-eset vagy a néhány évvel ezelőtt sokat szerepelt Jackie Coogan filmbeli híres gyermekszínész példája különösen érdekes és tanulságos. Még érdekesebbek szerzünk adatai a matematikai csodatehetség korai jelentkezéséről. Ennek lélektani magyarázat kíséretében külön részt szentel a szerző dolgozatában, azonban szintén avval a végső megállapítással, hogy nem minden csodaszámoló gyerekből lesz kitűnő matematikus, mint pl. a múlt század utolsó negyedében európai hírűvé lett pécsi születésű Frankl Móricból sem. Így kíséri végig Kiss József a természet e sajátos jelenségét egyéb területeken, a sakkjátzás, a sport stb. terén is, lehetőleg avval a pedagógiai téren is analog gondolattal, hogy »az idő előtt ért gyümölcs nem lehet tökéletes«. Példái között talán legérdekesebb, de legelrettentőbb is a XVIII. századi Heineken Christian csodagyermek esete, ki hihetetlen, meseszerű pályafutás után 4 éves és 4 hónapos korában meghalt, valósággal belepusztult csodás tehetségébe, miután ennek már kezdettől fogva csodaszerű jeleivel, 10 hónapos korától kezdve megindult agymunkájával, 2 éves korában nyilvánosan bemutatott világtörténeti és világföldrajzi ismereteivel, többszörös tökéletes idegen nyelvi tudásával, ezerszámra menő tudatos irodalmi idézeteivel, stb. fél Európa bámulatát vívta, ki magának. Bölcsen mondja ki szerzünk e példa nyomában azt a tételét, hogy ennek a kis Heinekennek,

a csodagyermeki lét vértanujának élete, melyhez hasonló — igaz! — nines is több följegyezve a krónikában, »örök figyelmeztető minden szülő és nevelő számára, hogy csak a test és lélek együttvaló, erőltetés nélküli fejlődése lehet a nevelés célja s annál óvatosabbnak kell lennünk az ilyen rendkívüli esetekben, minél messzebbre hajlik a fejlődés a normális gyermek fejlődésének vonalától«.

Néhány leány-csodagyermek példájának közlése vagyis a szorosabban történeti rész után Kiss József tulajdonképeni pedagógiai fejtegetésképen annak okait keresi, hogyan s miért van az, hogy voltaképen sok a fel-felbukkanó csodagyermek, különösen inkább külföldön. Az okokat első sorban a szülők hiúságában látja, kik túlkorán ismeretekkel tömvén gyermekeiket, szem elöl tévesztik a nevelés főcélját, mely abban áll, hogy józan ítéletű, erkölcsös jellemű embereket, nem pedig ismeret-automatákat kíván az élet, az egyén és a nemzet érdeke egyaránt. Más okot a szülők nyomorúságból eredő kapzsiságában, pénzvágyában, más esetben a szülők hiányos lélektani és pedagógiai ismereteiben látja. Mindezek ellen keresni kell a panaceát, ha lehet. De másrészt el kell ismernie a legújabb olasz iskolai törvény (Carta della scuola) egyik gondolatának érvényét minden nemzet pedagógusainak, s ez így szól: »Minden nevelő felelős azért, hogy a tehetséges gyermek el ne vesszen.« Ez különösen ma nevezetes tétel, mikor a tehetségekkel külön törődni szinte pedagógiai normává lett az egész világon. Ily módon Kiss József dolgozatának tanulságai összefüggenek annak a tanulmány-nak eszméivel is, melyeket folyóiratunk f. évi 1—2. számában a *különök iskolájáról* olvashattunk régi jónevű pedagógus-íróknak, Kemény Ferencnek tollából.

Néhány speciális eset különlegesebb okának föltárása, az e körbe vágó statisztikai adatok és a csodagyermekkel vagy legalább nagyon tehetséges gyermekekkel szemben követendő eljárás ismertetése, az erre vonatkozó megállapítások és javaslatok közlése után szerzünk avval a végső tétellel, egyben elmés mondással végzi érdekes fejtegetéseit: »Igyekezzünk a csodagyermeket mint gyermeket tekinteni, nem pedig mint csodát«.

A dolgozatnak nem utolsó érdeme az a befejező részlet, mely a csodagyermekkel foglalkozó gazdag idegen irodalmat ismerteti, néhány jeles dolgozatot kiemel belőle és ajánl az érdeklődők részére, azonkívül, hogy az idevágó magyar irodalmat is figyelembe veszi kiegészítésül. Kiss József dolgozata azonban egymagában is alaposan tájékoztat a szóbanforgó pedagógiai kérdésről.

Gyulai Ágost.

Heinrich Réz: Ungarn als Vermittler der westlichen geistigen Strömungen nach Süden und Südosten (Ostmittleuropäische Bibliothek, herausg. von E. Lukinich No. 22.). Budapest, 1939. 8-r., 31 lap.

Ennek a dolgozatnak tartalma a Szerbiával való művelődési kapcsolatainknak tárgykörébe tartozik. Részletesen pontos adataként mintegy kommentárt nem kívánó bizonyosság ahhoz az őszinte vallomáshoz, amely a »Dan« c. belgrádi lapban 1936-ban (nov. 30.) ekként hangzott el: »Sohasem fogjuk